

Peshat vs. Halakha: An Eye for an Eye and Other Cases (194)

Rav Yehuda Rock

yrock20@gmail.com

4. **ראב"ע, הקדמה לתורה:** ובעבור הדרש דרך

הפשט איננה סרה, כי שבעים פנים לתורה. רק בתורות ובמשפטים ובחקים, אם מצאנו שני טעמים לפסוקים, והטעם האחד כדברי המעתיקים, שהיו כולם צדיקים, נשען על אמתם בלי ספק בידים חזקים. וחלילה חלילה מלהתערב עם הצדוקים, האומרים כי העתקתם מכחשת הכתוב, והדקדוקים. רק קדמונינו הי' אמת, וכל דבריהם אמת וד' אלהים אמת ינחה את עבדו בדרך אמת.

5. **ראב"ע, דברים כ"ה, ב:** כדי רשעתו – במספר

המכות. היה נראה לנו, שיש עון שיוכה עליו עשר גם עשרים ופחות ויותר, והעד: כדי רשעתו, רק לא יוסיף על ארבעים, לולי דברי הקבלה והוא לבדו האמת.

1. שמות כ"א, כד-כה

2. ויקרא כ"ד, יט-כ

3. בבא קמא פג.:

החובל בהכירו **חייב** עליו משום המשה דברים **בנוק** כצער בריפוי בשבת ובושת: **בנוק** כיצד סימא את עינו קמע את ידו שיבר את רגלו רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמן כמה היה יפה וכמה הוא יפה: **צער** **בואו** (או) כשפור או כמסמר ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה **אומרין** כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצמער כן **דיפני** חבתי חייב לרפאותו **(6) 'עלה** בו צמחים אם מחמת המכה חייב שלא מחמת המכה פטור **חיתתה** ונסתרה חיתתה ונסתרה חייב לרפאותו חיתתה כל צורכה אינו חייב לרפאותו: **שבת** רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו: **בגשת** הכל לפי המבייש והמתכייש: **גב' אמאי** **עין** תחת עין אמר רחמנא אימא עין ממש לא סלקא דעתך דתניא יכול סימא את עינו מסמא את עינו קמע את ידו מקמע את ידו שיבר את רגלו משבר את רגלו ת"ל **מכה** אדם ויבא ומכה בהמה מה מכה בהמה לתשלומין **אף** מכה אדם לתשלומין ואם נפשך לומר הרי הוא אומר **לא** תקחו כופר לנפש רוצח **נמדי** אשר הוא רשע למות לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאין חורין

6. **ראב"ע, שמות כ"א, כג:** עין – אמר רב סעדיה: לא נוכל לפרש זה הפסוק כמשמעו, כי אם אדם הכה עין חברו

וסרה שלישיית אור עיניו איך יתכן שיוכה מכה כזאת בלי תוספת ומגרעת. אולי יחשיך אור עינו כולו, ויותר קשה הכויה והפצע והחבורה, כי אם היו במקום מסוכן אולי ימות, ואין הדעת סובלת. אמר לו בן זוטא: והלא כתוב במקום אחר כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו?! והגאון השיב לו: יש לנו ב"ת תחת על. והנה טעמו: כן ינתן עליו עונש...

והכלל, לא נוכל לפרש על דרך מצוות התורה פירש שלם, אם לא נסמך על דברי חז"ל. כי כאשר קבלנו התורה מן האבות – כן קבלנו תורה שבעל פה, אין הפרש ביניהם. והנה יהיה פירוש עין תחת עין: ראוי להיותו עינו תחת עינו אם לא יתן כפרו.

7. **רשב"ם, שמות כ"א, א:** ידעו ויבינו יודעי שכל כי לא באתי לפרש הלכות אעפ"י שהם עיקר... כי מיתור המקראות

נשמעין ההגדות וההלכות... ואני לפרש פשוטן של מקראות באתי... ואעפ"כ ההלכות עיקר כמו שאמרו רבותינו הלכה עוקרת (משנה) [מקרא].

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

8. **רשב"ם, שמות י"ג, ט:** לאות על ידך – לפי עומק פשוטו: יהיה לך לזכרון תמיד כאילו כתוב על ידך, כעין 'שימני כחותם על לבך'.
9. **רשב"ם, שמות כ"ב, ו:** כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וגו' – בפרשה זו פוטר את השומר מגנבה ואבידה ובפרשה שנייה מחייבו בגניבה ואבידה. ופירשו רבותינו: ראשונה בשומר חנם, שניה בשומר שכר. ולפי פשוטו של מקרא: פרשה ראשונה, שכת' בה 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור' – מטלטלין הם, ולשומרם בתוך ביתו כשאר חפציו נתנן לו. לפי[כך] אם נגנבו בביתו פטור, כי שמרן כשמירת חפציו. אבל פרשה שנייה, שכת' בה 'כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור', ודרך בהמות לרעות בשדה, ודאי כשהפקידם, על מנת לשומרם מגנבים הפקידם לו, ולכן אם נגנבו חייב.
10. **רמב"ם, מורה הנבוכים ג', מא (תרגום שוורץ):** בדרך כלל נקבע עונשו של כל התוקף את זולתו שיעשה לו כאשר עשה בשווה. אם הזיק לגוף – יינזק בגופו, ואם הזיק לממון – יינזק בממונו... מי שחיסר איבר יחוסר איבר כמותו: 'כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו'. אל תעסיק מחשבתך בזה שאנו עונשים כאן בתשלומין, כי מטרת עכשיו לתת טעמים לכתובים ולא לתת טעמים להלכה, אף שגם אל הלכה זאת יש לי דעה שאותה אשמיע בעל פה. על הפצעים, שאי אפשר כמותם ממש, נפסקים תשלומין.
11. **רמב"ם, הלכות חובל ומזיק פרק א':**
- (א) החובל בחבירו חייב לשלם לו חמשה דברים, ואלו הם...
- (ב) ...שנאמר 'עין תחת עין', מפי השמועה למדו שזה שנאמר 'תחת' – לשלם ממון הוא.
- (ג) זה שנאמר בתורה 'כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו' – אינו לחבול בזה כמו שחבל בחבירו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחבול בו כמו שעשה. ולפיכך משלם נזקו.
- והרי הוא אומר (במדבר ל"ה, לא) 'ולא תקחו כופר לנפש רוצח' – לרוצח בלבד הוא שאין כופר, אבל לחסרון איברים או לחבלות יש כופר.
- (ד) וכן זה שנאמר בחובל בחבירו ומזיקו 'לא תחוס עינך' – שלא תחוס בתשלומין, שמא תאמר: 'עני הוא זה ושלא בכוונה חבל בו – ארחמנו', לכך נאמר 'לא תחוס עינך'.
- (ה) ומנין שזה שנאמר באיברים 'עין תחת עין וכו' 'תשלומין הוא?
- שנאמר: 'חבורה תחת חבורה', ובפירוש נאמר: 'וכי יכה איש את רעהו באבן או באגרופ וגו' רק שבתו יתן ורפא ירפא' (שמות כ"א, יט). הא למדת, ש'תחת' שנאמר בחבורה – תשלומין, והוא הדין ל'תחת' הנאמר בעין ובשאר איברים.